ALEXANDRU MAREȘ (coord.), *Crestomația limbii române vechi*, volumul III, *1716–1780*, alcătuit de Liliana Agache, Alexandru Mareș, Anca Mihaela Sapovici, Cristinel Sava, Maria Stanciu Istrate, Emanuela Timotin, București, Editura Academiei Române, 2026, 458 p.

Cel de-al treilea și, în același timp, ultimul volum al antologiei *Crestomația limbii române vechi* cuprinde texte din perioada 1716–1780. Întreaga colecție a fost realizată în cadrul Departamentului de limbă literară și filologie al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române, sub coordonarea lui Alexandru Mareș.

Seria nu este prima lucrare românească de acest fel, antologii consacrate limbii și literaturii române vechi existând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În *Introducerea* primului volum a fost justificată, însă, necesitatea apariției unei noi lucrări de acest fel. Pe de o parte, antologiile anterioare tratează, în genere, un număr mic de izvoare. Pe de altă parte, conțin unele erori de transcriere sau exemplarele lor sunt dificil de găsit. Astfel, *Crestomația limbii române vechi* și-a propus încă de la început punerea în circulația științifică a unui număr cât mai mare de izvoare, tratând în total 261 de texte. În acest fel au fost scoase la lumină scrieri variate, unele mai puțin cunoscute, ceea ce permite observarea modificărilor apărute în timp în structura limbii române scrise în epoca veche.

Crestomația reprezintă o culegere selectivă de vechi texte românești. Au fost alese cele mai reprezentative scrieri literare și neliterare, cele din urmă reflectând mai bine limba vorbită. Fiecare volum corespunde unei perioade importante a scrisului românesc. Volumul întâi a fost publicat în două ediții (în 1994[1], respectiv în 2016[2], în versiune revizuită și adăugită) și tratează etapa 1521–1639. Începutul acesteia coincide cu anul apariției primului text românesc original cunoscut, *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung*, și reprezintă faza de constituire și de consolidare a principalelor variante regionale ale românei literare. Cea de a doua perioadă, 1640–1715, tratată în al doilea volum, apărut în 2020, are ca punct de plecare debutul unei activități tipografice cu urmări favorabile pentru cultura scrisă în țările române, iar anul 1715 este legat de apariția ultimei tipărituri a mitropolitului Antim Ivireanul. În prima ediție a volumului I al *Crestomației*, această etapă fusese delimitată până în 1714, finalul epocii brâncovenești. Periodizarea a fost modificată în cea de-a doua ediție și păstrată în volumele apărute ulterior. Specifice acestei etape sunt influențele reciproce dintre variantele literare. În sfârșit, intervalul 1716–1780, aferent volumului al III-lea, este considerat ultima fază a epocii vechi, fiind marcat de generalizarea procesului de naționalizare a serviciului divin și de realizarea primei unificări a românei literare.

Structura tuturor volumelor este asemănătoare, cuprinzând o *Introducere*, *Sigle și abrevieri*, *Textele* propriu-zise, un *Glosar* și, ulterior primei ediții a volumului I, un *Indice de nume proprii*. Numărul textelor transcrise crește de la un volum la altul, astfel: 72 (prima ediție a volumului I), 74 (a doua ediție a volumului I), 91 (volumul al II-lea) și 96 (volumul al III-lea). În versiunea revizuită a primei ediții sunt adăugate două texte sub numerele 22* și 35*, *Viața Sfintei Petca* și *Învățătură pentru smerenie*. Metodologia și regulile de transcriere a textelor au fost expuse în secțiunile *Introducere* (p. 19–20) și *Notă asupra ediției* (p. 43–50), aferente volumului I al colecției, acestea rămânând valabile pentru întreaga colecție.

Deși seria păstrează o continuitate a demersului științific, componența colectivului de autori s-a modificat în timp. După prima ediție a volumului I, alcătuită de Emanuela Buză, Magdalena Georgescu, Alexandru Mareș și Florentina Zgaron, cea de a doua ediție a fost revăzută și adăugită de Liliana

[1] Volumul a fost recenzat de Gheorghe Chivu în *Limba română*, XLIII, nr. 11–12, 1994, p. 543–544.

[2] O recenzie în limba engleză a ediției îi aparține lui Daniar Mutalâp, publicată în *Revue roumaine de linguistique*, LXV, nr. 4, 2020, p. 423–424.

Agache, Alexandru Mareș, Cristinel Sava, Maria Stanciu Istrate și Emanuela Timotin. În volumul al II-lea, aceluiași colectiv i s-au adăugat Violeta Barbu, Cristina-Ioana Dima, Magdalena Georgescu, Anca Mihaela Sapovici și Florentina Zgaron. La elaborarea volumului al III-lea au contribuit Liliana Agache, Alexandru Mareș, Anca Mihaela Sapovici, Cristinel Sava, Maria Stanciu Istrate și Emanuela Timotin.

În *Introducerea* celui de-al treilea volum al *Crestomației* (p. 17–32), Alexandru Mareș face o prezentare a textelor incluse în lucrare și explică criteriul de selecție a acestora. De asemenea, este descris specificul culturii scrise în intervalul 1716–1780, menționându-se diferențele față de perioada anterioară. Informațiile din studiul introductiv sunt dublate în permanență de trimiteri la istoricul cercetării, de referințe bibliografice și de mărturii ale epocii, dar și de evaluări privind corectitudinea acestora, ceea ce dovedește o cunoaștere de ansamblu a manifestărilor literare din perioada analizată.

În prima parte a studiului introductiv este prezentat pe scurt contextul istoric, în funcție de regiune, în care apar textele selectate. Specifice Țării Românești și Moldovei sunt reformele inițiate de domniile fanariote și influența Iluminismului care caracteriza „gândirea filozofică și politică a secolului al XVIII-lea” (p. 17). În Transilvania se remarcă beneficiile aduse de unirea cu Biserica Romei și constituirea unei elite bine instruite. Se acordă o importanță semnificativă activității tipografice a perioadei, menționându-se inclusiv cărțile românești imprimate în străinătate. În acest sens, sunt enumerate titlurile textelor, împreună cu anul și locul apariției, grupate în funcție de categorii tematice: literatură religioasă (cea mai prolifică în perioada tratată), didactică și juridico-administrativă. Și în cazul literaturii manuscrise, predominante sunt textele religioase, dar se remarcă și lucrări istoriografice, beletristice și științifice. De asemenea, se face distincția între opere originale și traduceri, oferindu-se informații despre limba originalului și despre identitatea traducătorului. Ulterior, este tratată problema limbii din care se face traducerea (în special neogreaca), justificându-se popularitatea acesteia în epocă.

Este descrisă, totodată, activitatea centrelor de cultură în Țara Românească, Moldova și Transilvania prin raportare la faza istorică anterioară. Astfel, perioada analizată este caracterizată drept o etapă de continuare, dar, în același timp, de schimbare, datorită deplasării tipăriturilor religioase din Țara Românească spre Moldova și Transilvania. Se evidențiază circulația deosebit de intensă a tipografilor și a copiștilor dintr-o regiune în alta, menționându-se numele cele mai reprezentative (precum Barbul Bucureșteanu, Grigore Stan Brașoveanul, Ioan Râmniceanu etc.), împreună cu activitatea acestora, dar și fenomenele rare, precum migrarea copiștilor moldoveni în Țara Românească și, viceversa, a celor munteni activând în Moldova. Este, prin urmare, subliniat rolul esențial al tipografilor și al copiștilor itineranți în răspândirea bunurilor culturale scrise.

Introducerea mai cuprinde observații generale despre particularitățile lingvistice ale textelor transcrise, evidențiindu-se tendința de muntenizare a limbii, proces început de la sfârșitul secolului al XVII-lea, care s-a accentuat după 1700. Astfel, perioada studiată este considerată esențială pentru dezvoltarea limbii române, căci coincide cu prima unificare pe planul limbii literare prin adoptarea normelor muntene. Acestei direcții i se alătură o altă tendință a limbii în perioada 1716–1780, anume modernizarea, prin diminuarea influenței slave, prin creșterea împrumuturilor livrești, prin definitivarea structurilor stilistice și prin inițierea unei diferențieri între scrisul laic și cel bisericesc. O parte a studiului introductiv este dedicată exclusiv particularităților stilistice, fiind trecute în revistă cele trei variante funcționale ale limbii române literare (beletristic, juridico-administrativ și științific), ale căror trăsături stilistice se definitivează în perioada căreia i se dedică volumul. Sunt enumerate, deși „puține și limitate” (p. 29), preocupările cărturarilor din epocă față de limba română, mai exact față de originea latină a limbii române, față de etimologie, de gramatică și de traduceri.

La finalul *Introducerii*, este argumentată și explicitată selecția textelor din volum. Majoritatea textelor avute în vedere sunt scrise cu alfabet chirilic, dar au fost transcrise și patru texte cu alfabet latin, fenomen rar în epocă. Se menționează numărul lucrărilor manuscrise și tipărite avute în vedere, se realizează distincția între texte literare, texte literare laice și texte neliterare. Majoritatea scrierilor antologate sunt texte literare – 70%. Se face distincția între texte copiate și lucrări originale, puține în epocă, și se menționează numărul textelor incluse în volum în funcție de specia literară și de apartenența lor regională. Aceste informații sunt plasate justificat la finalul studiului introductiv, căci ele fac trecerea în mod firesc către următoarea și cea mai consistentă parte a lucrării, *Textele* propriu-zise.

Transcrierea textelor (p. 33–319), numerotate de la 162 la 257, este însoțită de informații de identificare a acestora. Succesiunea textelor, conformă criteriului cronologic, este indicată de numărul

de ordine, căruia îi urmează titlul, fiind menționate, apoi, localitatea și data scrierii textului. Atunci când acestea nu sunt consemnate în text, a fost realizată o investigație de localizare și datare, caz în care informațiile sunt notate cu asterisc. Înainte de corpul textului propriu-zis se oferă o descriere a acestuia, conținând informații istorico-literare, cum ar fi contextul apariției, originalul, identitatea copistului, a traducătorului, dezbateri privind paternitatea etc. Se menționează, la finalul descrierii, sursa manuscrisă sau tipărită folosită pentru transcriere și se precizează dacă textul a fost reprodus parțial sau integral. În general au fost transcrise cinci pagini, aplicându-se principiile transcrierii interpretative. Este de reținut faptul că autorii s-au străduit să includă, cu puține excepții, fragmente care nu au mai fost publicate. Transcrierii îi urmează trimiteri la edițiile moderne conținând textul și la lucrări bibliografice care fac referire la acesta.

Volumul se încheie cu un *Glosar* consistent (p. 321–411) și un *Indice de nume proprii* (p. 413–458), lucrarea fiind un instrument de lucru valoros pentru filologi și istorici.

Un merit al volumului este deschiderea către numeroase discipline, realizându-se trimiteri la texte aparținând unor genuri și specii diverse: piese de teatru, cronici versificate, lucrări filozofice, de geografie, de medicină, de gastronomie, gramatici etc. Valoarea lucrării derivă, totodată, din relevarea unor arii de cercetare încă insuficient explorate (de pildă particularitățile ortografice ale textelor din sud-estul Transilvaniei, aparținând perioadei 1716–1780, cărora le lipsește un studiu dedicat), devenind astfel un instrument util pentru cercetări ulterioare. Totodată, prin studiul său introductiv, dar și prin textele pe care le scoate la lumină, volumul este relevant pentru filologi, pentru istorici și pentru lingviștii preocupați de stilistică, de evoluția limbii și a tiparelor discursive.

Cel de-al treilea volum al *Crestomației limbii române vechi* întregește colecția și constituie finalizarea demersului inițiat încă din anul 1983. Filologia românească beneficiază, astfel, de o culegere integrală de texte reprezentative pentru epoca veche a scrisului autohton. Lucrarea evidențiază dezvoltarea semnificativă pe care o cunoaște cultura scrisă în limba română din perioada 1716–1780, caracterizată printr-o tendință evidentă de modernizare.

Andreea-Isabella TATOI-NIȚĂ
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" al Academiei Române, București, Calea 13 Septembrie nr. 13
isabellatatoi@yahoo.com

VALENTINA COJOCARU, *O analiză pragmatică și sociolingvistică a românei din Republica Moldova: marcatorii discursivi*, București, Editura Universității din București – Bucharest University Press, 2026, 168 p.

Volumul Valentinei Cojocaru, publicat în Colecția „Lingua" a Editurii Universității din București – Bucharest University Press (2026), reprezintă o versiune revizuită și riguros restructurată a tezei de doctorat a autoarei, aducând o contribuție importantă la cercetarea dinamicii limbii române contemporane, în special a varietății vorbite în Republica Moldova. Plasată la confluența fertilă dintre pragmatică și sociolingvistică, lucrarea își propune să analizeze sistemul de marcare discursivă din limba română vorbită în Republica Moldova, un spațiu comunicativ intens marcat de bilingvismul româno-rus și de fenomene complexe de contact lingvistic.

Demersul teoretico-metodologic este articulat pe parcursul primelor două capitole ale volumului. La începutul cercetării (capitolul 1, *Marcatorii discursivi. Delimitări și clasificări*), autoarea întreprinde o minuțioasă analiză critică a terminologiei de specialitate, comparând concepte concurente precum „particulă discursivă", „marcă dialogală" sau „conector pragmatic". Plecând de la neajunsurile acestor etichete, Valentina Cojocaru pledează pentru opțiunea sintagmei *marcator discursiv*, delimitând cu precizie proprietățile fonologice, lexicale, sintactice și semantice ale acestei clase de cuvinte/structuri.

Sunt analizate opoziții definitorii precum monosemantic *vs* polisemantic, cea dintre caracterul vericondițional și cel nonvericondițional sau diferența dintre semnificația procedurală și cea conceptuală. Capitolul se încheie cu propunerea unei clasificări originale a marcatorilor discursivi, concepută pentru a reflecta fidel particularitățile sintactice și pragmatice ale limbii române.

În continuare, capitolul 2 (*Perspective pragmatice și discursive în analiza marcatorilor discursivi*) consolidează această arhitectură conceptuală prin adoptarea unei perspective integraliste, care îmbină armonios exigențele diverselor tipuri de abordări pragmatice. Autoarea valorifică cadre teoretice de referință, cum ar fi Teoria relevanței (evidențiind rolul marcatorilor în reducerea efortului cognitiv de prelucrare), Teoria argumentării (care explică modul în care aceste elemente orientează forța persuasivă a discursului), precum și teoriile gramaticalizării și pragmaticalizării (necesare pentru a surprinde parcursul evolutiv prin care unitățile lexicale pline se desemantizează și dobândesc funcții pragmatice).

Dimensiunea sociolingvistică a cercetării este dezvoltată în capitolele al treilea și al patrulea. După ce, în capitolul 3, sunt sistematizate noțiunile fundamentale legate de bilingvism (funcțiile acestuia, tipuri de bilingvism), schimbarea de cod (*code-switching*) și împrumutul pragmatic, capitolul 4 furnizează o radiografie exactă a peisajului sociolingvistic actual din Republica Moldova, insistând asupra politicii lingvistice și a contextului istoric și politic în care a avut/are loc contactul româno-rus și a „limbii moldovenești”. Regândit pentru publicarea cărții ca un capitol de sine stătător, acesta se remarcă prin rigoarea științifică a actualizării datelor, autoarea înlocuind cifrele vechi cu cele mai recente date statistice provenite din Recensământul populației și locuințelor din 2024. Această recondiționare a cadrului empiric permite surprinderea fidelă a modificărilor identitare și a evoluției bilingvismului româno-rus din ultimul deceniu.

Miezul aplicativ al lucrării îl constituie Capitolul 5 (*Marcatorii discursivi ca împrumuturi pragmatice*). Pe baza unui corpus bine structurat, alcătuit atât din înregistrări ale unor conversații orale spontane din mediul cotidian, cât și din schimburi comunicative din spațiul digital (comunicare mediată electronic), autoarea alcătuiește un inventar sistematic al mărcilor discursiv-pragmatice împrumutate din limba rusă. Analiza se concentrează în mod deosebit pe două studii de caz reprezentative: marcatorul modal *tipa* (cu funcții prevalente de aproximare, exemplificare și atenuare discursivă) și marcatorul concesiv *poliubomu* (folosit pentru a exprima o concluzie categorică sau o concesie pragmatică de tipul „oricum” sau „în orice caz”). Observațiile autoarei pun în lumină mecanismele subtile prin care vorbitorii bilingvi navighează între cele două sisteme lingvistice pentru a-și optimiza strategiile comunicaționale.

Din punct de vedere structural, volumul se remarcă printr-o coerență desăvârșită, obținută și prin eliminarea fragmentelor publicate anterior sub formă de articole, oferind un parcurs argumentativ clar. Anexele finale, care adună secvențe autentice din româna vorbită în Republica Moldova, reprezintă un material lingvistic de valoare pentru cercetările viitoare. În concluzie, lucrarea Valentinei Cojocaru constituie un model de rigoare metodologică și un instrument de lucru indispensabil pentru lingviști, sociolingviști, cadre didactice și studenți, aducând o contribuție esențială la înțelegerea proceselor contemporane de contact lingvistic și la mai buna descriere a limbii române vorbite în Republica Moldova.

Adina DRAGOMIRESCU,
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” al Academiei Române,
Calea 13 Septembrie, nr. 13, București/
Facultatea de Litere, Universitatea din București,
Str. Edgar Quinet, nr. 5–7, București,
adina.dragomirescu@unibuc.ro

VALENTIN GUȚU, *Dicționar al greșelilor de limbă*, Chișinău, Cartier, 2025, 928 p.

În 2025, a apărut la editura Cartier de la Chișinău a treia ediție, revăzută și adăugită, a popularului *Dicționar al greșelilor de limbă* (DGL) al lui Valentin Guțu. Ca și edițiile anterioare, lucrarea inventariază

un număr însemnat de formulări atipice pentru limba română standard (și academică), însă absolut firești pentru varietatea de limbă română vorbită dincolo de Prut. După cum mărturisește chiar autorul[1], titlul a fost inspirat de *Dicționarul greșelilor de limbă* al lui Alexandru Graur, apărut în 1982, intenția declarată a lui Valentin Guțu fiind în direcția cultivării varietății de dacoromână din Republica Moldova.

Valentin Guțu este cunoscut nu doar pentru dicționarul prezentat, ci și pentru contribuțiile sale la cercetarea, descrierea și normarea românei din Basarabia, mai ales prin articole din „Revista literară", precum și pentru activitatea sa literară. Autorul și-a asumat așadar un dublu rol activ în cultivarea limbii române literare din Republica Moldova. Dăruirea, finețea, temeinicia și spiritul critic cu care și-a dus la bun sfârșit sarcinile autoimpuse au avut, de câteva decenii deja, efecte comparabile, s-ar putea spune, cu cele ale unui demers oficial, instituțional.

Așadar, autorul pune la dispoziția vorbitorilor obișnuiți interesați de exprimarea îngrijită un instrument normativ pe cât de util, pe atât de ușor de folosit și de clar. Dicționarul este de folos nu doar vorbitorilor de rând, ci și lingviștilor, pentru care, prin exemplele numeroase, este o resursă textuală foarte valoroasă pentru analiza particularităților lexicale, fonetice, morfosintactice și stilistice specifice varietății nonstandard descrise.

Pe lângă cele 4.300 de articole de dicționar propriu-zise, lucrarea conține și o *Prefață*, redactată de Rodica Zafiu (ed. II, 2014, DGL 2025: 5–8), și câte o *Notă* asupra ultimelor două ediții, redactată de autor (p. 9–12). De asemenea, autorul pune la dispoziția publicului o listă de *Abrevieri* (p. 13–16), ordonate alfabetic, și o *Bibliografie selectivă* (p. 927–928).

Prima ediție a dicționarului, apărută în anul 1998 la Editura Arc, a fost concepută ca un ghid care „se adresa îndeosebi vorbitorilor români din Basarabia" (după cum menționează autorul în „Notă asupra ediției a II-a, 2014", DGL 2025: 9). Cu o prefață redactată de Mioara Avram și cu un număr de 282 de pagini, această primă ediție includea diverse greșeli specifice vorbitorilor din dreapta Prutului și modul cum trebuie corectate. A doua ediție, revăzută și adăugită, apărută șaisprezece ani mai târziu, a fost mult îmbogățită, conținând 4.270 de articole, în circa 900 de pagini. De data aceasta, potrivit autorului (în nota la ediția a II-a, DGL 2025: 9), dicționarul nu este destinat exclusiv vorbitorilor moldoveni, ci tuturor românilor, pentru că include greșeli de limbă care se pot produce în întreg spațiul românesc.

Ediția recentă, publicată în anul 2025, la editura Cartier, este foarte bogată, numărând 4.300 de intrări. Întreaga informație respectă normele academice impuse prin cea mai nouă ediție a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic* elaborat la Academia Română (DOOM 3[2]). Autorul actualizează[3] materialul, inclusiv prin eliminarea sau modificarea unor articole, prin adăugarea de intrări noi sau doar de fenomene nou identificate la intrările existente.

Dicționarul este organizat în două coloane: în coloana din stânga sunt articolele de dicționar conținând greșeli sau forme, construcții nerecomandate, iar în cea din dreapta, variantele corecte sau recomandabile ale exemplelor date în stânga. Această organizare permite vizualizarea facilă a informației și ajută la atingerea scopului didactic al dicționarului. Majoritatea exemplelor sunt organizate sub forma unui schimb de replici, menite să păstreze naturalețea interacțiunilor orale autentice și specificul graiului moldovenesc. Unele exemple, inventate sau imitate, adaptate de autor, nu conțin întotdeauna o abatere de la norma academică, fiind întâlnite și în româna din România, în limbajul colocvial; așadar sunt ilustrate și forme sau construcții nerecomandabile mai ales la nivel stilistic, nu neapărat la nivel strict

[1] Vezi interviul acordat ziarului „Adevărul": Interviu. *Prima parte. Valentin Guțu, autorul volumului „Dicționar al greșelilor de limbă". Nașterea, viața și nemurirea greșelilor gramaticale...*, 2022, *https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/interviu-prima-parte-valentin-gutu-autorul-1553745.html*, consultat la data 04.06.2026.

[2] DOOM 3 – Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" (coord. Ioana Vintilă-Rădulescu), *Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic*, ediția a treia, București, Univers Enciclopedic, 2021.

[3] Autorul folosește grafia cu „î" din i în interiorul cuvintelor și forma „sînt", opțiuni pe care nu le vom problematiza în această recenzie. Exemplele din textul recenziei sunt redate cu grafia exactă a autorului.

gramatical sau lexical, acest lucru fiind foarte valoros pentru cercetătorii interesați de trăsăturile românei orale, dincolo de grila strictă a normelor academice.

Articolele de dicționar, mai ample sau mai restrânse, sunt organizate pornind de la un cuvânt-intrare, discutat în diverse construcții gramaticale, în diverse registre și contexte de comunicare. Fiecare intrare de dicționar este însoțită de mărci lexicografice, care dau informații despre clasa morfologică (de exemplu, *adj*. – adjectiv, *vb*. – verb etc.), statutul normativ și tipul de problemă (de exemplu, *scris nelit*. – scris neliterar, *pron./scris impr*. – pronunțat/scris impropriu etc.). Similar, fiecare exemplu ilustrativ pentru fenomenul vizat implicând cuvântul-intrare este precedat de diverse indicații lexicografice, precum domeniul de întrebuințare (*agr*. – agricultură, *econ*. – economie etc.), tipul de greșeală/problemă (*anac*. – anacolut, *pleon*. – pleonasm etc.), registrul (*pop*. – popular(ă), *reg*. – regionalism etc.), explicația/originea fenomenului (*bas*. – basarabenism, *rus*. – rusism etc.). Evaluarea implicită a fenomenului din perspectiva cauzelor probabile ale producerii lui (contact cu limba rusă, dezvoltare specifică românei din Basarabia etc.) face ca volumul să depășească statutul de simplu instrument normativ. Evident, un studiu științific detaliat asupra statutului și cauzelor producerii diverselor fenomene ar trebui să reia critic aceste informații orientative.

Alcătuind un amplu corpus lexicografic, Valentin Guțu discută problemele care apar la toate nivelurile limbii. Sunt atent cercetate domeniul pronunțării (de exemplu: – *Cum a decurs operația* ***[o-pe-rá-ți-ia]****?.../– Bine* ***[bí-ni]****... Azi* ***[az]*** *am făcut chiar... două operații* ***[o-pe-ră-ții]****...* [DGL 2025, s.v. *operație*], – *La descălecare* ***[dăs-că-le-cá-re]****...? Pe* ***[pă]*** *dracu'!...* [DGL 2025, s.v. *a descăleca*] etc.), al morfologiei (de exemplu: – *Mă㠄... scuzați [scu-záț]!... Că cu...* ***accenturile*** *[ac-țén-tu-ri-le] iestea ne-am încurcat de tot...* [DGL 2025, s.v. *accent*], – *El/ei evită [ie-ví-tă] primejdiile.../– Le* ***evitează****, da...* [DGL 2025, s.v. *a evita*], ***Dragele*** *și scumpele mele colege, sînt aici!...* [DGL 2025, s.v. *drag*] etc.) și al sintaxei (de exemplu: ***Cum*** *sănătatea?* ***Cum*** *bolnavul?* [DGL 2025, s.v. *cum*], – ***Unde tu pleci****? /– După graniță...* [DGL 2025, s.v. *graniță*], – *Alo!... Am 68 de ani și* ***la mine*** *se usucă tare în gură...* [DGL 2025, s.v. *la*] etc.). Cele mai multe forme greșite sau nerecomandate țin de lexic (și semantică), ilustrative fiind rusismele adaptate (de exemplu: *În Chișinău au înflorit* ***abricoșii****...* [DGL 2025, s.v. *abricos*], *Am, dragă, încă de la... Brejnev, și* ***gramote*** *de cinste, și* ***gramote*** *de laudă, ordene și alte regalii...* [DGL 2025, s.v. *gramotă*]) sau neadaptate (de exemplu: – *Ce este* ***un bomj*** *la Chișinău?* [DGL 2025, s.v. *bomj*], – *Acum fac* ***ordinatura*** *(clinică)...* [DGL 2025, s.v. *ordinatură*] etc.), cuvintele folosite cu sens greșit (de exemplu: – *Alo!... Voi în ce* ***locație*** *vă aflați acum?.../– Ce* ***locațiune*** *avem...? România...* [DGL 2025, s.v. *locație*], *Multe am avut* ***de retrăit*** *în ultimul timp.* [DGL 2025, s.v. *a retrăi*] etc.) sau cuvintele folosite cu formă greșită (de exemplu: – *Și ce fac ei în timpul serviciului [săr-ví-ci-u-lui]? – Ca de* ***servici****...* [DGL 2025, s.v. *servici(u)*] etc.).

Recomandările autorului vizează, de asemenea, nivelul stilistic și amestecul de registre. Sunt ilustrate diverse carențe în stăpânirea limbii literare coerente și cursive, discontinuități, exprimări redundante etc. (de exemplu: – ***Cine*** *are minte îi mai trebuie și altceva?...* [DGL 2025, s.v. *cine*], ***Faptul*** *că ai absentat nemotivat, nu știam ce să cred*. [DGL 2025, s.v. *fapt*], – *De ce tu nu ești cuminte?/–* ***Fiindcă pentru că****... așa sînt eu...* ***Că findcă*** *nu pot fi altfel...* [DGL 2025, s.v. *fiindcă*] etc.). Autorul înregistrează și uzul expresiilor familiar-argotice în contexte informale (de exemplu: – *Ce stai?...* ***Apasă pe gaz****!...* [DGL 2025, s.v. *gaz*], – *Avem bere, vin, mîncare* ***la greu****...*[DGL 2025, s.v. *la*]). Exemplele care ilustrează amestecul de registre sunt, pe cât de naturale, pe atât de savuroase (de exemplu: – *Domnule ministru, stați* ***oleacă****!... – Mai stați* ***olecuță*** *cu noi!...* [DGL 2025, s.v. *oleacă*], – ***Acuș*** *sosește însuș maestrul... – Chiar el însuși [în-suș]?...* [DGL 2025, s.v. *însuș(i)*] etc.).

Valoarea dicționarul constă și în atestarea unor fapte mai rare, care nu țin neapărat de limba vorbită de uz general. Unele construcții prezentate de autor sunt, în realitate, niște fapte de limbă vorbită conservate dialectal. De exemplu, Valentin Guțu menționează conjunctivul analogic de tipul „să aibă", „să știbă" (de exemplu: *De tot trebuie* ***să fiibă*** *nouă... alienate... Numărați!...* [DGL 2025, s.v. *abzaț*], – *Știe vorbi, știe citi... Cum* ***să nu știbă****?!...* [DGL 2025, s.v. *a ști(e)*] etc.).

În anumite articole de dicționar pot fi identificate și alte fapte de limbă vorbită, care nu sunt neapărat ilustrative pentru cuvântul-intrare. De exemplu, articolul *ca* numără circa 16 subsecțiuni. Cu statut de adverb, acesta este utilizat ca element de comparație (de exemplu: *El e mai puternic* ***ca și*** *mine.*), iar, cu statut de conjuncție, ajută la formarea locuțiunilor (– *Tace mereu,* ***ca cum*** *nici n-ar exista...*

– ***Ca cînd*** *ar fi mut*.). Dar, pe lângă aceste abateri, sub cuvântul-intrare indicat, pot fi atestate și alte formulări atipice pentru limba literară, care nu au legătură cu uzul lui *ca*. În propoziția *Ca și profesor, am anumite* ***obligațiuni***, autorul „strecoară" și forma de plural greșită a substantivului „obligație", care este corectată tacit în varianta exemplului din coloana din dreapta. Menționarea cuvântului *obligațiuni* în acest context nu exclude însă analiza acestuia într-un articol de dicționar special, în care autorul propune și alte variații/variante morfo-lexicale nonstandard ale substantivului respectiv (de exemplu: – *În primul rînd...* ***obligațiunele****... și apoi drepturile.../– Normal, orice angajat are anumite* ***obligativități***. [DGL 2025, s.v. *obligați(un)e*]). Recurența acelorași abateri în contexte diferite confirmă autenticitatea și răspândirea lor în limba română vorbită în Basarabia.

În ultimele decenii, limba română din Republica Moldova a devenit un obiect de studiu destul de atractiv pentru cercetători. Dicționarul lui Valentin Guțu este o resursă lexicografică foarte bogată, care poate sta la baza unor noi studii originale de lexic, gramatică sau despre contactul lingvistic, printre altele.

Rigoarea metodologică și varietatea exemplelor, inspirate din viața domestică de zi cu zi, din mass-media sau din alte medii socioprofesionale, creează o imagine autentică a situației limbii române din România și mai ales din Basarabia. Multitudinea domeniilor și contextelor vizate în alegerea exemplelor denotă faptul că abaterile sunt circumscrise nu doar unei arii geografice, ci sunt condiționate și de profilul vorbitorilor. Astfel, îmbinând naturalețea exemplelor și acuratețea observațiilor, autorul pune la dispoziție un valoros corpus lexicografic, care poate servi atât pentru cercetări științifice, cât și, bineînțeles, pentru scopul principal al autorului, cultivarea limbii române.

Olga BAICEV
Facultatea de Litere, Universitatea din București
Str. Edgar Quinet, nr. 5–7
oliabaicev@gmail.com